

**Левчук С. В.**

*студентка I-го курсу факультету адвокатури  
Національного університету «Одеська юридична академія»*

## **ОСНОВИ СУДОВОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА СУДОВОГО ЗАХИСТУ В ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ**

Період Національно-визвольної війни під приводом Богдана Хмельницького був важливою сторінкою у книзі буття українського народу. Насамперед утворилася держава, яка проіснувала 135 років. Хоч славетні часи завершилися підписанням угоди козацьким посольством з московським урядом, внаслідок чого козацька держава втратила колишню самостійність, проте Березневі статті дещо пом'якшили становище: у них була занотована теза про цілковиту незалежність Гетьманщини від царського уряду в сфері судочинства, що й надало поштовх для розвитку власної самобутньої й унікальної судової системи, утвореної ще за часів Богдана Хмельницького, ознаменувало появу нового типу професійного юриста – «прокуратора» або адвоката. Відомий історик судового устрою Гетьманщини д.мільер підкреслював: «судоустрій Гетьманщини виробився самим життям, природними потребами самого народу, без будь-яких штучних, що виходять не з народу, регламентацій». Варто відзначити й розвиток адвокатури у судочинстві даного періоду, оскільки вона була вже визнаною як окремий стан, хоча й не була об'єднана в професійну спілку, захищала інтереси та права людей, складала освічену частину населення.

у Гетьманщині існували дві форми процесу: змагальний і розшуковий (слідчий, інквізиційний). Ширшою стала сфера застосування розшукового процесу. Йому підлягали всі справи з тяжких злочинів. На початку XVIII ст. процес був переважно гласним і відкритим. у ньому могли брати участь сторонні особи, які висловлювали свою думку щодо справи, порушували клопотання. Згодом поширення набувають закриті процеси, особливо кримінальні. особи, які виступали у судовому процесі з вимогами чи захистом від претензій, називалися процесуальними сторонами. вони брали участь у розгляді цивільних і кримінальних справ. сторона, яка висувала вимоги, іменувалася «поводом», «актором», «кредитором»

,«інстигатором»,«укрівдженим, «жалобливою стороною», «чолобитником», «доносителем». сторона,яка захищалася,називалася «возваною», «зłodійською», «відвітною». З XVIII ст. набули поширення терміни відповідно «позивач» та «відповідач». у зв'язку з цим слід звернути увагу на необхідність дотримання принципу змагальності в судочинстві. суд не повинен був здійснювати не властиву йому функцію обвинувачення. Недієздатні особи,а також позивач чи інший зацікавлений учасник процесу мали свого представника на суді,який називався «прокуратором», » патроном» . З початку XVIII ст. з'являється його нова назва – «адвокат», «повірений» у значенні захисника прав потерпілої сторони. він забезпечував представництво громадян у суді та судовий захист учасника процесу. відповідно до Зводу 1743 року «адвокатом, пленіпотентом , прокуратором, повіреним називається той,хто в гучній справі з доручення когось,замість поручителя на суді обстоює,відповідає і розправляється». до адвокатів пред'являлися високі вимоги. Ними могли бути чоловіки без будь-яких відхилень,повнолітні, християни,розумово й фізично дужі, світського стану. у даний період адвокати також були носіями українською мови ,оскільки судочинство було усним й у судах вживалася здебільшого українська мова,згодом,вже з середини XVIII століття застосовування російської мови на лівобережній Україні значно посилилось, тому протоколи судових засідань почали складатися на цій мові. Повноваження в суді адвокат підтверджував документом, виданим клієнтом. Праця адвокатів була платною,але були випадки, коли адвокат виконував свої обов'язки безоплатно. Зрозуміло,що не кожен козак міг собі дозволити захист адвоката у суді-у цьому випадку сторона доводила свою невинуватість особисто, приводила свідків до суду. цікавий факт описує дмитро яворницький у своїй тритомній праці «історія запорозьких козаків». серед козацтва набули поширення явище побратимства,яке мало місце й під час судового процесу-побратим у разі звинувачення козака мав право бути його повноправним захисником й доводити його невинуватість. особливістю було й те,що за порушення обов'язків до адвоката застосовувалися санкції. За професійними адвокатами закріплюється назва «присяжні повірені», яка була затверджена урядовою реформою 1765 року. Під час проведення судової реформи 1760-1763 року для захисту інтересів козаків і селян при Генеральному

військовому суді призначалося чотири адвокати. За ордером мало-російської колегії від 20 червня 1767 р. адвокатів було введено до складу нижчих судів, а у 1767 році адвокати були введені до складу гродських та земських судів.

Отже, у добу Гетьманщини активно розвивалась адвокатура, яка вже була визнана як окремий стан. спочатку представника на суді називали «прокуратором», «патроном». вперше у Зводі 1743 року з'являється його нова назва – «адвокат», «повірений» у значенні захисника прав потерпілої сторони та представника громадян під час судового процесу. особливістю було й те, що повноваження в суді адвокат підтверджував документом, виданим клієнтом, а його праця була на той час платна, тобто адвокатура вже набуває сучасних рис. варто зазначити й те, що до захисника пред'являлися високі вимоги й застосовувалися санкції за порушення обов'язків, що свідчить про офіційне підтримання судового захисту, відповідно потребою у високому професіоналізмі адвоката.